

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a treia)

26 februarie 2015*

„Trimitere preliminară — Libera circulație a persoanelor — Articolele 20 TFUE și 21 TFUE — Resortisant al unui stat membru — Reședință într-un alt stat membru — Studii efectuate într-o țară sau pe un teritoriu de peste mări — Menținerea acordării finanțării pentru studii superioare — Condiția reședinței «timp de trei ani din șase ani» — Restricție — Justificare”

În cauza C-359/13,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Centrale Raad van Beroep (Țările de Jos), prin decizia din 24 iunie 2013, primită de Curte la 27 iunie 2013, în procedura

B. Martens

împotriva

Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,

CURTEA (Camera a treia),

compusă din domnul M. Ilešič, președinte de cameră, domnul A. Ó Caoimh (raportor), doamna C. Toader, domnii E. Jarašiūnas și C. G. Fernlund, judecători,

avocat general: doamna E. Sharpston,

grefier: doamna M. Ferreira, administrator principal,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 2 iulie 2014,

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru guvernul olandez, de M. Bulterman, de B. Koopman și de J. Langer, în calitate de agenți;
- pentru guvernul danez, de C. Thorning și de M. Søndhal Wolff, în calitate de agenți;
- pentru Comisia Europeană, de J. Enegren și de M. van Beek, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 24 septembrie 2014,

pronunță prezenta

* Limba de procedură: neerlandeza.

Hotărâre

- 1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolelor 20 TFUE, 21 TFUE și 45 TFUE, precum și a articolului 7 alineatul (2) din Regulamentul (CEE) nr. 1612/68 al Consiliului din 15 octombrie 1968 privind libera circulație a lucrătorilor în cadrul Comunității (JO L 257, p. 2, Ediție specială, 05/vol. 1, p. 11).
- 2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între doamna Martens, pe de o parte, și Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (ministrul învățământului, culturii și științei, denumit în continuare „ministrul”), pe de altă parte, cu privire la o cerere formulată de acesta din urmă având ca obiect restituirea finanțării studiilor superioare (denumită în continuare „finanțarea studiilor”), care îi fusese acordată doamnei Martens, pentru motivul că aceasta nu îndeplinea condiția prevăzută de reglementarea națională potrivit căreia doamna Martens ar fi trebuit să aibă reședința în Țările de Jos timp de trei ani din cei șase ani care au precedat înscrierea sa la o formare desfășurată în afara Țărilor de Jos (denumită în continuare condiția „celor trei ani din șase ani”).

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

- 3 Articolul 7 alineatele (1) și (2) din Regulamentul nr. 1612/68 prevede:

„(1) Lucrătorul resortisant al unui stat membru nu poate fi tratat diferit, pe teritoriul celorlalte state membre, față de lucrătorii naționali, pe criteriile de cetățenie, în ceea ce privește condițiile de încadrare în muncă și de muncă și, în special, în ceea ce privește remunerarea, concedierea și, în cazul în care rămâne fără un loc de muncă, reintegrarea profesională și reangajarea.

(2) Acesta beneficiază de aceleași avantaje sociale și fiscale ca și lucrătorii naționali.”

Dreptul olandez

- 4 Articolul 2.2 alineatul 1 din Legea din 2000 privind finanțarea studiilor (Wet studiefinanciering 2000), în versiunea rezultată în urma modificării din 11 octombrie 2006 (denumită în continuare „WSF 2000”), are următorul cuprins:

„Poate solicita o finanțare a studiilor studentul care:

- a) are cetățenia olandeză;
- b) nu are cetățenia olandeză, însă, în domeniul finanțării studiilor, este asimilat unui resortisant olandez în temeiul unui tratat sau al unei decizii a unei organizații internaționale, [...]

[...]”

- 5 Articolul 2.14 din această lege, modificat ultima dată prin Legea din 15 decembrie 2010 (Stb. 2010, n° 807), prevede:

„1. Prezentul articol se aplică exclusiv studenților înscriși după data de 31 august 2007 pentru a urma învățământul superior într-o instituție situată în afara Țărilor de Jos [...]

2. Poate solicita o finanțare a studiilor studentul care:

- a) a fost înscris pentru a urma o formare în afara Țărilor de Jos, în măsura în care în Țările de Jos se acordă o finanțare a studiilor pentru o categorie similară de formare, nivelul și calitatea formării sunt comparabile cu cele ale formărilor corespondente [...] și examenul final al formării este comparabil cu cel al formărilor corespondente [...]
- b) a fost înscris pentru a urma o formare în afara Țărilor de Jos, care, fără a aduce atingere prevederilor de la litera a), îndeplinește, pe de altă parte, criteriile stabilite de decretul ministerial și
- c) a avut reședința în Țările de Jos timp de cel puțin trei ani în cursul celor șase ani care au precedat înscrierea sa la această formare și a avut reședința legală pe acest teritoriu în perioada menționată. Perioada în care un student a fost înscris la o formare desfășurată în afara Țărilor de Jos, astfel cum este prevăzută la litera a), nu este relevantă pentru determinarea perioadei de șase ani, menționată în teza precedentă.

[...]"

- 6 Potrivit articolului 11.5 din WSF 2000, ministrul poate să deroge de la condiția celor trei ani din șase ani, prevăzută la articolul 2.14 alineatul 2 litera c) din această lege, în măsura în care aplicarea acestei condiții generează o nedreptate gravă.
- 7 Articolul 12.3 din WSF 2000, care conține o dispoziție tranzitorie în temeiul articolului 2.14 din această lege astfel cum a fost modificat începând de la 1 septembrie 2007, prevede:

„Prin derogare de la articolul 3.21 alineatul 2 din WSF 2000, un student care, anterior datei de 1 septembrie 2007, era deja înscris pentru a urma cursuri de învățământ superior desfășurate în afara Țărilor de Jos, fără a fi introdus o cerere de finanțare a studiilor, poate [...], cu efect retroactiv cel târziu la 1 septembrie 2007, să formuleze o cerere de finanțare a studiilor pentru a urma cursuri de învățământ superior desfășurate în afara Țărilor de Jos, în cazul în care formulează o cerere în acest scop cel mai târziu la 31 august 2008.”

Litigiul principal și întrebările preliminare

- 8 Reclamanta din litigiul principal, cetățean olandez, născută la 2 octombrie 1987, s-a mutat, în luna iunie 1993, împreună cu părinții săi în Belgia, stat membru în care tatăl său a desfășurat o activitate salariată, unde a frecventat o școală flamandă primară și secundară și unde încă locuiește familia reclamantei menționate.
- 9 Începând de la 15 august 2006, reclamanta din litigiul principal s-a înscris la universitatea din Antilele Olandeze, în Willemstad (Curaçao), pentru a urma studiul de licență la zi.
- 10 În perioada octombrie 2006-octombrie 2008, tatăl reclamantei din litigiul principal a exercitat o activitate profesională cu fracțiune de normă în Țările de Jos în calitate de lucrător transfrontalier. Începând din luna noiembrie 2008, acesta a reînceput o activitate profesională cu normă întreagă în Belgia.
- 11 La 24 iunie 2008, reclamanta din litigiul principal a introdus, la ministru, o cerere de finanțare a studiilor. Pe formularul care trebuia completat în acest scop, aceasta a confirmat, printre altele, că, în decursul celor șase ani care au precedat începerea studiilor la Curaçao, a avut reședința legală în Țările de Jos timp de cel puțin trei ani.

- 12 Prin decizia din 22 august 2008, în aplicarea normei vizând studenții care nu mai locuiesc la părinții lor, ministrul i-a acordat reclamantei din litigiul principal o finanțare a studiilor, începând din luna septembrie 2007, data limită pentru acordarea finanțării retroactive prevăzută de articolul 12.3 din WSF 2000, sub forma unei burse de bază, precum și a unei indemnizații de transport public. Această alocație a fost prelungită periodic de ministru. Ulterior, la 1 februarie 2009, reclamanta din litigiul principal a solicitat un împrumut suplimentar pentru studii, care i-a fost acordat.
- 13 Prin deciziile din 28 mai 2010, în urma unui control privind finanțările studiilor, ministrul a constatat că reclamanta din litigiul principal nu avusese reședința în Țările de Jos timp de cel puțin trei ani în perioada august 2000-iulie 2006 și că, prin urmare, aceasta nu îndeplinea condiția celor trei ani din șase ani. În consecință, ministrul a anulat finanțarea studiilor acordată anterior reclamantei din litigiul principal, a refuzat orice altă prelungire a acestei finanțări și a solicitat restituirea finanțării care i-a fost acordată, și anume suma de 19 481,64 euro.
- 14 Prin decizia din 27 august 2010, ministrul a declarat nefondate motivele formulate în cadrul plângerii administrative a reclamantei din litigiul principal împotriva deciziilor din 28 mai 2010, prin care doamna Martens susținea că lipsa unei legături cu Țările de Jos nu putea justifica în mod corespunzător neacordarea finanțării studiilor ca urmare a nerespectării condiției celor trei ani din șase ani. În opinia sa, studenții care îndeplinesc această condiție și care pot, așadar, să solicite o finanțare olandeză, destinată unei formări desfășurate în afara Țărilor de Jos, pot să aibă o legătură în mod clar mai puțin puternică cu acest stat membru decât cea pe care ea o avea și pe care o are încă cu acesta.
- 15 Rechtbank 's-Gravenhage a declarat nefondată acțiunea doamnei Martens împotriva deciziei din 27 august 2010.
- 16 În cursul procedurii de apel, inițiată de reclamanta din litigiul principal la instanța de trimitere împotriva hotărârii Rechtbank 's-Gravenhage, ministrul a declarat că nu va aplica condiția celor trei ani din șase ani cu privire la doamna Martens pentru perioada cuprinsă între lunile septembrie 2007 și octombrie 2008, pentru motivul că, în această perioadă, tatăl său lucra cu fracțiune de normă în Țările de Jos și că erau, așadar, îndeplinite condițiile pentru a beneficia de finanțarea studiilor. În schimb, condiția celor trei ani din șase ani ar rămâne aplicabilă pentru perioada noiembrie 2008-iunie 2011, întrucât în această perioadă tatăl său nu mai era considerat un lucrător frontalier în Țările de Jos, în măsura în care, de la această dată, el lucra exclusiv în Belgia.
- 17 Reiese din dosarul prezentat Curții că, pe lângă cererea de finanțare a studiilor, părinții reclamantei din litigiul principal au suportat cea mai mare parte din cheltuielile de întreținere și de școlarizare ale acesteia pe durata formării sale la universitatea din Antilele Olandeze, formare care s-a încheiat la 1 iulie 2011.
- 18 În aceste condiții, Centrale Raad van Beroep a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:
 - „1) a) Dreptul Uniunii, în special articolul 45 TFUE și articolul 7 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1612/68, trebuie interpretat în sensul că împiedică statul membru al Uniunii Europene (mai precis Țările de Jos) să refuze unui copil major, care are dreptul la întreținere din partea unui lucrător frontalier cu cetățenie olandeză și reședința în Belgia, care lucrează cu o fracțiune de normă în Belgia și cu o fracțiune de normă în Țările de Jos, solicitarea de finanțare a studiilor de formare profesională în afara Uniunii Europene, din momentul în care activitatea de lucrător frontalier se încheie, iar lucrătorul respectiv nu mai activează

decât în Belgia, pentru motivul că acel copil nu îndeplinește cerința de a fi locuit în Țările de Jos cel puțin trei din cei șase ani anteriori înscrierii sale la instituția de învățământ în cauză?

- b) În cazul unui răspuns afirmativ la întrebarea 1)a): dreptul Uniunii interzice aprobarea finanțării studiilor – presupunând că celelalte condiții de acordare sunt îndeplinite – pentru o perioadă mai scurtă decât durata studiilor pentru care este acordată?

În măsura în care, în răspunsurile la întrebările 1)a) și 1)b), Curtea ajunge la concluzia că dispozițiile legislative privind dreptul la libera circulație a lucrătorilor nu interzic refuzul finanțării studiilor doamnei Martens pentru perioada noiembrie 2008-iunie 2011 sau pentru o parte din această perioadă:

- 2) Articolele 20 TFUE și 21 TFUE trebuie interpretate în sensul că împiedică statul membru al Uniunii Europene (mai precis Țările de Jos) să nu mai prelungească finanțarea studiilor pentru formarea într-o instituție de învățământ din Țările și Teritoriile de peste Mări (TTPM) (în cazul de față Curaçao), pentru care exista un drept în temeiul faptului că tatăl persoanei în cauză activa în Țările de Jos ca lucrător frontalier, pentru motivul că persoana în cauză nu îndeplinește condiția aplicabilă tuturor cetățenilor Uniunii, inclusiv propriilor cetățeni, de a fi locuit în Țările de Jos cel puțin trei din cei șase ani anteriori înscrierii la cursuri?”

Cu privire la întrebările preliminare

- 19 Prin intermediul întrebărilor formulate, care trebuie analizate împreună, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă dreptul Uniunii trebuie interpretat în sensul că se opune unei reglementări a unui stat membru precum cea în discuție în litigiul principal, care subordonează menținerea acordării unei finanțări a studiilor superioare efectuate în afara acestui stat condiției ca studentul care solicită să beneficieze de o astfel de finanțare să fi avut reședința în statul membru respectiv pentru o perioadă de cel puțin trei ani din cei șase ani care au precedat înscrierea sa la studiile menționate.
- 20 Trebuie, mai întâi, să se amintească faptul că, în calitate de resortisant olandez, doamna Martens se bucură de statutul de cetățean al Uniunii în temeiul articolului 20 alineatul (1) TFUE și, prin urmare, are posibilitatea de a se prevala, inclusiv, dacă este cazul, în raport cu statul membru de origine, de drepturile aferente unui astfel de statut (a se vedea Hotărârea Morgan și Bucher, C-11/06 și C-12/06, EU:C:2007:626, punctul 22, precum și Hotărârea Prinz și Seeberger, C-523/11 și C-585/11, EU:C:2013:524, punctul 23 și jurisprudența citată).
- 21 Astfel cum Curtea a statuat în mai multe rânduri, statutul de cetățean al Uniunii are vocația de a fi statutul fundamental al resortisanților statelor membre, ceea ce le permite acelor resortisanți care se găsesc în aceeași situație să obțină, în domeniul de aplicare *ratione materiae* al Tratatului FUE, același tratament juridic independent de cetățenia acestora și sub rezerva excepțiilor expres prevăzute în această privință (Hotărârea D’Hoop, C-224/98, EU:C:2002:432, punctul 28, precum și Hotărârea Prinz și Seeberger, EU:C:2013:524, punctul 24 și jurisprudența citată).
- 22 Printre situațiile care intră în domeniul de aplicare al dreptului Uniunii figurează cele referitoare la exercitarea libertăților fundamentale garantate de tratat, în special cele care se referă la libertatea de circulație și de ședere pe teritoriul statelor membre, astfel cum este recunoscută de articolul 21 TFUE (Hotărârea Morgan și Bucher, EU:C:2007:626, punctul 23, precum și Hotărârea Prinz și Seeberger, EU:C:2013:524, punctul 25 și jurisprudența citată).
- 23 În această privință, trebuie să se precizeze că, deși statele membre sunt competente, în temeiul articolului 165 alineatul (1) TFUE, în ceea ce privește conținutul învățământului și organizarea sistemelor lor educaționale, ele trebuie să exercite această competență cu respectarea dreptului Uniunii și în special a dispozițiilor tratatului privind libertatea de circulație și de ședere pe teritoriul

statelor membre, astfel cum este recunoscută prin articolul 21 alineatul (1) TFUE oricărui cetățean al Uniunii (Hotărârea Morgan și Bucher, EU:C:2007:626, punctul 24, precum și Hotărârea Prinz și Seeberger, EU:C:2013:524, punctul 26 și jurisprudența citată).

- 24 Pe de altă parte, dreptul Uniunii nu impune statelor membre nicio obligație de a prevedea un sistem de finanțare a studiilor superioare pentru efectuarea acestora într-un stat membru sau în străinătate. Totuși, din moment ce un stat membru prevede un astfel de sistem care permite studenților să beneficieze de astfel de ajutoare, acest stat trebuie să se asigure că modalitățile de alocare a respectivei finanțări nu creează o restricție nejustificată privind dreptul de circulație și de ședere pe teritoriul statelor membre (a se vedea în acest sens Hotărârea Morgan și Bucher, EU:C:2007:626, punctul 28, Hotărârea Prinz și Seeberger, EU:C:2013:524, punctul 30, precum și Hotărârea Thiele Meneses, C-220/12, EU:C:2013:683, punctul 25).
- 25 În această privință, reiese dintr-o jurisprudență constantă că o reglementare națională care dezavantajează anumiți resortisanți naționali pentru simplul motiv că și-au exercitat libertatea de circulație și de ședere într-un alt stat membru constituie o restricție privind libertățile recunoscute la articolul 21 alineatul (1) TFUE oricărui cetățean al Uniunii (Hotărârea Morgan și Bucher, EU:C:2007:626, punctul 25, precum și Hotărârea Prinz și Seeberger, EU:C:2013:524, punctul 27).
- 26 Astfel, facilitățile oferite de tratat în materie de circulație a cetățenilor Uniunii nu ar putea produce efecte depline dacă un resortisant al unui stat membru ar putea fi descurajat să le exercite ca urmare a obstacolelor create de șederea sa în alt stat membru în temeiul unei reglementări din statul său de origine care îl dezavantajează pentru simplul fapt că le-a exercitat (a se vedea în acest sens Hotărârea Morgan și Bucher, EU:C:2007:626, punctul 26, precum și Hotărârea Prinz și Seeberger, EU:C:2013:524, punctul 28).
- 27 Această considerație este deosebit de importantă în domeniul educației, având în vedere obiectivele urmărite de articolul 6 litera (e) TFUE și de articolul 165 alineatul (2) a doua liniuță TFUE, și anume, printre altele, favorizarea mobilității studenților și a profesorilor (a se vedea Hotărârea D’Hoop, EU:C:2002:432, punctul 32, Hotărârea Morgan și Bucher, EU:C:2007:626, punctul 27, precum și Hotărârea Prinz și Seeberger, EU:C:2013:524, punctul 29).
- 28 În speță, este cert că reclamanta din litigiul principal s-a mutat în Belgia, unde tatăl său a exercitat o activitate profesională, și că, din acel moment, a frecventat o școală flamandă primară și secundară. În luna august 2006, la vârsta de 18 ani, și-a început studiile la universitatea din Antilele Olandeze, la Willemstad, formare pe care a absolvit-o la 1 iulie 2011. Astfel cum a fost confirmat de guvernul olandez în ședință, doamna Martens a putut să beneficieze de o finanțare pentru a studia în Curaçao în temeiul posibilității deschise de WSF 2000, care permitea oricărui student care îndeplinea condiția celor trei ani din șase ani să beneficieze de o astfel de finanțare pentru a-și urma studiile în străinătate. Doamna Martens însăși a indicat autorităților olandeze, cu ocazia prezentării cererii sale de finanțare în luna mai 2008, că îndeplinea această condiție. De la terminarea studiilor, doamna Martens lucrează în Țările de Jos.
- 29 Potrivit guvernului olandez, nu există o restricție privind dreptul de liberă circulație al reclamantei din litigiul principal, întrucât aceasta din urmă, deplasându-se din Belgia în Curaçao, nu s-a folosit de dreptul pe care i-l acordă articolul 20 alineatul (2) litera (a) TFUE de liberă circulație și de ședere pe teritoriul statelor membre.
- 30 Acest argument nu poate fi reținut, întrucât nu ține seama de faptul că reclamanta din litigiul principal s-a folosit de dreptul de liberă circulație mutându-se din Țările de Jos în Belgia împreună cu familia sa în cursul anului 1993 și a continuat să folosească acest drept în toată perioada în care a trăit în Belgia.

- 31 Prin faptul că subordonează menținerea acordării finanțării studiilor în străinătate condiției celor trei ani din șase ani, reglementarea în discuție în litigiul principal riscă să dezavantajeze un solicitant pentru simplul fapt că a exercitat libertatea de circulație și de ședere într-un alt stat membru, ținând seama de efectele pe care le poate avea exercitarea acestei libertăți asupra posibilității de a primi o finanțare a studiilor superioare (a se vedea în acest sens Hotărârea D’Hoop, EU:C:2002:432, punctul 30, Hotărârea Prinz și Seeberger, EU:C:2013:524, punctul 32, precum și Hotărârea Thiele Meneses, EU:C:2013:683, punctul 28).
- 32 Astfel cum a arătat avocatul general la punctul 106 din concluzii, în această privință este irelevant faptul că a trecut un interval de timp considerabil de când reclamanta din litigiul principal s-a folosit de dreptul de liberă circulație (a se vedea prin analogie Hotărârea Nerkowska, C-499/06, EU:C:2008:300, punctul 47).
- 33 Trebuie să se constate astfel că această condiție a celor trei ani din șase ani, astfel cum este prevăzută la articolul 2.14 alineatul 2 din WSF 2000, chiar și atunci când se aplică fără distincție resortisanților olandezi și celorlalți cetățeni ai Uniunii, constituie o restricție privind dreptul de liberă circulație și de ședere de care se bucură toți cetățenii Uniunii în temeiul articolului 21 TFUE (a se vedea în acest sens Hotărârea Prinz și Seeberger, EU:C:2013:524, punctul 31).
- 34 Restricția care decurge din reglementarea în discuție în litigiul principal nu poate fi justificată din perspectiva dreptului Uniunii decât dacă este întemeiată pe considerații obiective de interes general independente de cetățenia persoanelor vizate și dacă este proporțională cu obiectivul urmărit în mod legitim de dreptul național. Din jurisprudența Curții reiese că o măsură este proporțională atunci când, fiind aptă pentru realizarea obiectivului urmărit, nu depășește ceea ce este necesar pentru atingerea acestuia (Hotărârea De Cuyper, C-406/04, EU:C:2006:491, punctele 40 și 42, Hotărârea Morgan și Bucher, EU:C:2007:626, punctul 33, precum și Hotărârea Prinz și Seeberger, EU:C:2013:524, punctul 33).
- 35 Guvernul olandez susține că, în măsura în care există o restricție privind libertatea de circulație și de ședere, dispozițiile din WSF 2000 se justifică prin considerații obiective de interes general, și anume obiectivul de a garanta un nivel minim de integrare între solicitantul finanțării și statul prestator. Astfel, ar fi justificat să se rezerve finanțarea studiilor complete în străinătate studenților care arată că sunt suficient de integrați în Țările de Jos. Un student care a locuit în Țările de Jos o perioadă de cel puțin trei ani din ultimii șase ani care au precedat formarea sa în străinătate ar demonstra acest nivel de integrare. Această condiție nici nu ar depăși ceea ce este necesar pentru atingerea obiectivelor urmărite din două motive. În primul rând, potrivit articolului 11.5 din WSF 2000, ministrul competent ar putea înlătura aplicarea condiției celor trei ani din șase ani în cazul în care aplicarea acesteia ar genera o situație de nedreptate gravă, fapt care ar împiedica să se considere această condiție ca fiind prea generală. În al doilea rând, respectiva condiție de reședință nu ar impune ca un student să fi avut reședința în Țările de Jos o perioadă de trei ani la rând înainte de a-și începe studiile și nu ar prezenta astfel un caracter prea exclusiv.
- 36 În această privință, trebuie constatat că atât integrarea studenților, cât și voința de a verifica existența unei anumite legături între societatea statului membru prestator și beneficiarul unei prestații precum cea în discuție în litigiul principal pot constitui considerații obiective de interes general de natură să justifice faptul că libertatea de circulație a cetățenilor Uniunii poate fi afectată de condițiile de acordare a unei astfel de prestații (a se vedea în acest sens Hotărârea Thiele Meneses, EU:C:2013:683, punctul 34 și jurisprudența citată).
- 37 Cu toate acestea, potrivit unei jurisprudențe constante, dovada cerută de un stat membru pentru a susține existența unei legături reale de integrare nu trebuie să aibă un caracter prea exclusiv, favorizând în mod nejustificat un element care nu este în mod necesar reprezentativ pentru gradul

real și efectiv de legătură dintre solicitant și statul membru, cu excluderea oricărui alt element reprezentativ (a se vedea Hotărârea D’Hoop, EU:C:2002:432, punctul 39, Hotărârea Prinz și Seeberger, EU:C:2013:524, punctul 37, precum și Hotărârea Thiele Meneses, EU:C:2013:683, punctul 36).

- 38 În ceea ce privește nivelul legăturii dintre beneficiarul unei prestații și statul membru în cauză, Curtea s-a pronunțat cu privire la prestații care nu sunt reglementate de dreptul Uniunii precum cea în cauză în acțiunea principală, în sensul că statele membre se bucură de o marjă de apreciere largă în ceea ce privește stabilirea criteriilor de evaluare a unei astfel de legături (a se vedea în acest sens Hotărârea Gottwald, C-103/08, EU:C:2009:597, punctul 34, precum și Hotărârea Thiele Meneses, EU:C:2013:683, punctul 37).
- 39 Cu toate acestea, o condiție unică de reședință precum cea în cauză în litigiul principal riscă să excludă de la beneficiul finanțării studiilor superioare în discuție studenții care, în pofida faptului că nu au avut reședința în Țările de Jos pentru o perioadă de trei ani din cei șase ani prevăzuți înainte de a începe studiul în străinătate, posedă totuși legături reale de integrare care îi atașează de acest stat membru.
- 40 În această privință, trebuie arătat că Curtea a constatat deja, în ceea ce privește reglementarea în discuție în litigiul principal, că aplicarea condiției celor trei ani din șase ani instituită o inegalitate de tratament nejustificată între lucrătorii olandezi și lucrătorii migranți care aveau reședința în Țările de Jos, întrucât, prin impunerea unor perioade specifice de reședință pe teritoriul statului membru în cauză, această condiție privilegia un element care nu este în mod necesar singurul element reprezentativ pentru gradul real de legătură dintre persoana interesată și statul membru menționat și prezenta, prin urmare, un caracter prea exclusiv (a se vedea Hotărârea Comisia/Țările de Jos, C-542/09, EU:C:2012:346, punctele 86 și 88).
- 41 Or, reglementarea în discuție în litigiul principal, prin faptul că creează o restricție în calea libertății de circulație și de ședere a unui cetățean al Uniunii precum reclamanta din litigiul principal prezintă de asemenea un caracter prea exclusiv, întrucât nu permite luarea în considerare a altor legături care ar putea să atașeze un astfel de student de statul membru prestator, precum cetățenia, școlarizarea, familia, încadrarea în muncă, competențele lingvistice sau existența altor legături sociale sau economice (a se vedea în acest sens Hotărârea Prinz și Seeberger, EU:C:2013:524, punctul 38). De asemenea, astfel cum a arătat avocatul general la punctul 103 din concluzii, încadrarea în muncă în statul membru prestator a membrilor familiei de care depinde studentul ar putea să fie unul dintre elementele de luat în considerare pentru evaluarea acestor legături.
- 42 Pe de altă parte, aplicarea eventuală a articolului 11.5 din WSF 2000 de către ministrul competent, care i-ar permite acestui ministru să deroge de la condiția celor trei ani din șase ani în cazul în care aplicarea acestei condiții ar genera o situație de nedreptate gravă, nu este de natură să schimbe caracterul prea exclusiv al condiției menționate, în împrejurările din cauza principală. Astfel, rezultă că această dispoziție nu garantează luarea în considerare a celorlalte elemente de legătură care ar putea să o atașeze pe reclamanta din litigiul principal de statul membru prestator și nu poate, în consecință, să permită atingerea obiectivului de integrare care constituie, potrivit guvernului olandez, obiectivul reglementării în discuție în litigiul principal.
- 43 În aceste împrejurări, condiția celor trei ani din șase ani în discuție în litigiul principal rămâne prea exclusivă și în același timp prea aleatorie, favorizând în mod nejustificat un element care nu este în mod necesar reprezentativ pentru gradul de integrare a solicitantului în statul membru respectiv. Prin urmare, reglementarea națională în discuție în litigiul principal nu poate fi considerată proporțională cu obiectivul de integrare amintit.
- 44 Revine, așadar, instanței de trimitere, singura competentă să aprecieze situația de fapt, obligația să examineze eventualele legături dintre reclamanta din litigiul principal și Regatul Țărilor de Jos, în măsura în care doamna Martens, resortisant olandez, născută în Țările de Jos, a arătat în cererea sa de finanțare că a avut reședința în acest stat membru pentru o perioadă de trei ani din cei șase ani care au

precedat înscrierea sa la studii în străinătate, or, în realitate, a avut reședința în Belgia de la vârsta de șase ani, tatăl său a lucrat în Țările de Jos între anii 2006 și 2008 și ea lucrează în prezent în acest stat.

- 45 Prin urmare, este necesar să se răspundă la întrebările adresate că articolele 20 TFUE și 21 TFUE trebuie interpretate în sensul că se opun unei reglementări a unui stat membru precum cea în discuție în litigiul principal, care subordonează menținerea acordării unei finanțări a studiilor superioare efectuate în afara acestui stat condiției ca studentul care solicită să beneficieze de o astfel de finanțare să fi avut reședința în statul respectiv pentru o perioadă de cel puțin trei ani din cei șase ani care au precedat înscrierea sa la studiile menționate.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 46 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a treia) declară:

Articolele 20 TFUE și 21 TFUE trebuie interpretate în sensul că se opun unei reglementări a unui stat membru precum cea în discuție în litigiul principal, care subordonează menținerea acordării unei finanțări a studiilor superioare efectuate în afara acestui stat condiției ca studentul care solicită să beneficieze de o astfel de finanțare să fi avut reședința în statul respectiv pentru o perioadă de cel puțin trei ani din cei șase ani care au precedat înscrierea sa la studiile menționate.

Semnături